

Langsvarsoppgaver

Generelt: Det teller positivt å ha en god struktur, med innledning, hoveddel med drøfting og konklusjon. Selvstendig drøfting teller mer enn opplisting av fakta.

1. Hva kjennetegnet den serbiske identiteten på slutten av 1700-tallet og begynnelsen av 1800-tallet? Drøft hvorvidt en felles serbisk identitet forklarer opprettelsen av en serbisk stat. Diskuter årsaker til at det flere nabostater og nabofolk hadde et konfliktfylt forhold til serbere og den serbiske staten på 1800-tallet.

Serbisk identitet og statsdannelse:

- Serbisk identitet var i stort grad basert på episk diktning, folkefortellinger, muntlige overleveringer., samt religion – formidlet av den serbisk-ortodokse kirken (som ble avskaffet i Det osmanske riket 1766)

- Samfunnsforhold (relevant for å forstå befolkningens evne til mobilisering for statsdannelse): Ingen føydalisme i Det osmanske riket/mange frie bønder, zadruga-er. De fleste bøndene var fattige, men også noen få velstående bønder – især svineoppdrettere (eksporterte svinekjøtt til Østerrike). Lavt utdanningsnivå, høy grad av analfabetisme. Mye tilfeldig vold utøvd av lokale herskere (janitsjarer) grunnet svak sentralstyring.

Serbere bosatt i Østerrike var grensesoldater og frie bønder i fredstid. Hadde krigserfaring, især fra den østerriksk-osmanske krigen i 1788. Høyere utdanningsnivå enn i D.o.r.

→ De første frigjøringskampene (1804-13, 1815) fant sted i Det osmanske riket og var først og fremst rettet mot voldelige janitsjarer. Opprøret var ledet av Karadjordje Petrovic, godt hjulpet av frie bønder og serbere fra den østerrikske delen (som hadde kamperfaring). Russland, som ønsket økt innflytelse på Balkan, støttet serbernes frigjøringskamp. Opprørsgruppen kunne til en viss grad samles rundt en felles serbisk identitet. Men opprøret kan vanskelig kalles en nasjonal bevegelse, fordi den ikke hadde en moderne politiske ideologi - i betydningen folkestyre: Den serbiske autonome enheten (forløperen til den serbiske staten) som oppsto på osmanske jord ble autoritær, og preget av en dynastisk konflikt mellom Karadjaordje og Obernovic-familien.

Gode oppgaver diskuterer om det var en felles serbisk identitet, eller ønske om å styrte en voldsmakt, eller russisk påtrykk som var den viktigste drivkraften bak i de serbiske opprørene som resulterte i opprettelsen av den serbiske staten (fra 1815 under osmansk overherredømme, uavhengighet i 1830, full suverenitet i 1878).

Konflikt med nabofolk og nabostater på 1800-tallet

Gode oppgaver forklarer framvekst og utviklingen av den serbiske nasjonale ideologi på 1800-tallet (og veldig gode oppgaver får også fram at en nasjonal

ideologi har både et politisk program om folkestyre + et formulering av de sentrale kulturelle verdiene): I løpet av 1800-tallet trakk utdannede serbere (især fra Ø-U) det serbiske politiske regimet i retning parlamentarisme med konkurrerende politiske partier (grunnlov). I Garasaninens kampskrift Nacertanije ble det serbiske "folk" definert som befolkning bosatt i områdene som utgjorde Stor-Serbia i middelalderen. Ideen om Stor-Serbia fikk gjennomslagskraft i det dominerende Serbiske radikale partiet, og skapte en frykt for serbisk ekspansjon i nabostatene.

- Konflikt med muslimer

Muslimer ble fordrevet fra Serbia. Man kan diskutere om dette var pga at de det forelå en religiøs forståelse av å være serber (ortodoks – ikke muslim), eller om det var hevn på befolkning som ble ansett som tilhengere av D.o.r.

- Konflikt med kroater:

I første halvdel av 1800-tallet sto serbere og kroater i Østerrike sammen om å kjempe for økt grad av selvstyre i riket. I 1848 sto de sammen om å slå ned den ungarske revolusjonen, av frykt for å bli undertrykket i et selvstendig Ungarn. Etter 1848 økte konflikten mellom serbere og kroater; Ledende serbere i Østerrike og fra 1867 Østerrike-Ungarn så mot Serbia. De fleste ledende kroatisk-politikere var eksplisitt serbisk-fiendtlige (leder: Ante Starevic), mens Stjepan Radic var mer forsonende og så for seg en sørslavisk samling der alle folkegruppene er likeverdige.

- Konflikt med Bulgaria og med makedonere

Bulgaria ble selvstendig men under osmansk overherredømme under Berlin-kongressen 1878. Ønsket territorial utvidelse i retning Makedonia – det var et territorium også Serbia hadde ambisjon om å underlegge seg. → Konflikt

- Konflikt med Østerrike/Østerrike-Ungarn:

Både Østerrike og Ungarn hadde en overdreven frykt for serbisk (og slavisk) dominans, både kulturelt og politisk (pga Serbias gode relasjoner med Ø-Us politiske fiende Russland) og motsatte seg serbisk selvstyre. Økt press mot serbere i begge delene av dobbeltmonarkiet radikaliserte serberne i riket. Konflikten med Serbia ble tilspisset etter 1878, da Bosnia-Hercegovina, som Serbia hadde ambisjoner om å kontrollere, kom under Ø-U.

2. I hvilken grad hadde tsjekkere og polakker mulighet til å organisere seg politisk i annen halvdel av 1800-tallet og frem til første verdenskrig? Drøft hvorvidt den politiske situasjonen før første verdenskrig var en viktig forklaring av den demokratiske konsolideringen, eventuelt fraværet av en slik konsolidering, etter krigen.

Tsjekkia

Sosiale forutsetninger for politisk mobilisering og deltakelse: Bøhmen var den rikeste og mest industrialiserte del av Østerrike (fra 1867 den østerrikske del av dobbeltmonarkiet) og høyt utdanningsnivå, med kunnskap om politiske trender i

Europa om nasjonalt selvstyre. Etter en periode med kulturell bevisstgjøring om en tsjekkisk identitet, var på 1800-tallet de liberale kravene om politisk medbestemmelse i fokus for den tsjekkiske middelklassen. Bøhmen hadde i tillegg til tsjekkere en tysk adel en bred tysk liberal middelklasse, og tsjekkere og tyskere hadde før 1848 felles interesser om økt selvstyre for Bøhmen og politiske friheter. Også de liberale i Wien ønsket liberale reformer, men de var mer splittet i synet på autonomi for Bøhmen. Under revolusjonen i 1848 ble befolkningen i Bøhmen innvilget omfattende frihetsrettigheter, men disse ble trukket tilbake den nye keiseren Franz Josef. Østerrike, og dermed Bøhmen, ble likevel gradvis mer liberalt; Fra 1860 ble representanter fra riket del av et utvidet imperialt råd med utvidede fullmakter, en ny grunnlov av 1861 opprettet lokale landdager, desembergrunnloven av 1867 skilte mellom lovgivende og dømmende makt og muliggjorde opprettelsen av politiske partier. Selv om tsjekkerne tidvis boikottet den imperiale forsamlingen i Wien, ble de en del av en gryende demokratisk kultur med etablerte politiske partier. Den politiske deltakelsen var bred, grunnet bred middelklasse og politisert arbeiderklasse.

Etter første verdenskrig ble Bøhmen del av Tsjekkoslovakia, og de politiske institusjonene fra den østerrikske delen av dobbeltmonarkiet ble videreført og la grunnlaget for demokratiets konsolidering. Andre etniske grupper enn tsjekkere ble inkludert i de dominerende partiene, og til tross for tidvis misnøye blant minoritetene var det demokratiske systemet i stand til å dempe etniske konflikter fram til tidlig på 1930-tallet. De fem dominerende partienes ledelse hadde en tendens til å fremforhandle kompromisser i det lukkede rom med president Masaryk til stede, noe som kan tolkes som en begrensning av demokratiet, likevel var Tsjekkoslovakia preget av åpen politisk debatt og fravær av ekstremisme fram til 1930-tallet.

Gode oppgaver drøfter om det bare var demokratisering før krigen som skapte et stabilt politisk system etter første verdenskrig, eller om også andre faktorer virket inn, som stabil økonomi, fravær av større grensekonflikter (i den tsjekkiske delen), dyktige ledere (Masaryk)...

Polen

Var på 1800-tallet delt i tre; I den prøysiske delen hadde polakker begrensede politiske friheter, især etter 1830-revolusjonen i den russiske delen (av frykt for at den skulle smitte over). Kongress-Polen hadde fram til 1830 stor grad av politisk selvstyre, og flere polske adelige hadde ledende politiske posisjoner i det russiske tsar-veldet (f.eks var Czartoryski utdanningsminister, og fremmet polsk språk og kultur). Til tross for dette gjorde polakkene, ledet av adelen, opprør i 1830 noe som medførte at mye av selvstendigheten ble trukket tilbake. Etter at Russland ble svekket i Krim-krigen (1853-56), gjorde polakkene et nytt opprør i 1863 – denne gangen hadde opprøret et bredere sosialt fundament (lavadel, gryende middel- og arbeiderklasse). Etter at opprøret ble slått ned, ble de politiske rettighetene ytterligere innskrenket. I den østerrikske delen (kalt Galicia) hadde polakkene politisk frihet tilsvarende tsjekkerne i Østerrike, med egen landdag og politisk representasjon i Wien. Men grunnet svak industrialisering og sterk føydalisme var fram til århundreskiftet kun den landeiende overklassen politisert. Rundt århundreskiftet søkte deler av den politisk bevisste polske befolkning og deres ledere (for eksempel Pilsudski,

Dmowski) fra Kongress-Polen tilflukt i Galicia, som ble det området de polsk politisk kultur med fri meningsytring i størst grad utviklet seg.

Etter at den polske stat ble gjenopprettet etter første verdenskrig, ble var ambisjonen å etablere et solid demokrati, med stemmerett for hele den voksne befolkning (inkl. kvinner), frihetsrettigheter og politisk uavhengig rettssystem. Likevel ble ikke Polen et skjørt demokrati preget av partienes fravær av evnen til å inngå kompromisser, politiske mord svake koalisjonsregjeringer erstattet av ekspertregjeringer, og omfattende korrupsjon. I mai 1926 gjennomførte tilhengere av Pilsudski et statskupp med mål om å utrenske politikken, derav navnet styresettets navn Sanacja. Demokratiet ble mer og mer innskrenket etter dette og politiske motstandere ble arrestert, mange torturert (Berezka Kartuska-leiren). Ny autoritær grunnlov i 1935.

Gode oppgaver diskuterer om årsakene til Polens manglende evne til å konsolidere demokratiet; var situasjonen før krigen – dvs. at Polen var splittet og at polakkenes mulighet for politisk meningsytring kun var mulig i Galicia – en viktig forklaring? Eller var det andre grunner også (svak økonomi, ingen felles institusjonell historie, grensekrig med Russland, antisemittisme...)?

Kortsvarsoppgaver

Hvorfor var antisemittismen utbredt i Romania?

Antisemittisme i Romania: Den jødiske innvandringen til Romania kom historisk relativt sent (1700-tallet), og ble ansett som et fremmedelement. Mange av dem hadde frie yrker, men fikk ikke de samme rettighetene som etniske rumenere i samme sosiale posisjon. Romania var økonomisk underutviklet og preget av føydalisme med store klasseskiller. Mange jøder var godsforvaltere, og var forhatt av den grunn. Jøder ble dessuten brukt som syndebukk for de store klasseskillene. Romania skulle i henhold til Berlinkongressen (1878) få full statssuverenitet, men kun på betingelse av at jødene fikk likeverdig borgerstatus. Ble innvilget året etter (men senere trukket tilbake).

Hvorfor ble revolusjonen i Ungarn i 1956 slått ned?

Årsaker til at revolusjonen i Ungarn i 1956 ble slått ned: Var et relativt ukoordinert opprør, uten ledelse eller ideologi. Det mest konkrete kravet var å få den tidligere statsministeren (og kommunisten) Imre Nagy gjeninnsatt, noe som skjedde. Nagy hadde ingen klar politisk plattform – ble drevet fra skanse til skanse av demonstrantene; lovet demokratiske valg og meldte U. ut av Warszawapakten. Tok ikke med i betraktning at dette ville være uakseptabelt for Sovjetunionen, og for deler av kommunistpartiet. Overvurderte dessuten vestlig støtte (som uteble)